

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/197/2019
Identifikačné číslo spisu:	1114228098
Dátum vydania rozhodnutia:	28.09.2021
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Bajánková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2021:1114228098.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Jany Bajánkovej a sudkyň JUDr. Viery Petrikovej a JUDr. Jany Haluškovej, v spore žalobkyne: Slovenskej republiky, za ktorú koná Okresný úrad Bratislava, Tomášikova ul. č. 46, 832 05 Bratislava, proti žalovanej: Y. T., nar. XX.XX.XXXX, trvale bytom V. Č.. X, XX XXX T., A. I., G., zastúpenej MADEJ & PARTNERS s. r. o., so sídlom Mýtna 42, 811 05 Bratislava, IČO: 53 035 038, o určenie neplatnosti závetov, vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 18C/187/2014, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 22. augusta 2018 č. k. 2Co/186/2017-178, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a.

Žalobkyňa m á proti žalovanej nárok na náhradu trov dovolacieho konania v plnom rozsahu.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Bratislava I (ďalej aj okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) rozsudkom zo dňa 12. decembra 2016 č. k. 18C/187/2014-156 určil, že závetý zo dňa 05.04.2014, na základe ktorých poručiťka Y. X. Ž., rod. M., nar. XX.XX.XXXX, zomr. dňa XX.XX.XXXX odkázala všetok svoj majetok žalovanej, sú neplatné (prvý výrok), žalobkyni priznal nárok na náhradu trov konania (druhý výrok) a štátu priznal nárok na náhradu trov konania (tretí výrok). Urobil tak po zistení, že dve vyhotovenia závetov zo dňa 05.04.2014, predložené notárovi pri súpise majetku poručiťky v dedičskom konaní po poručiťke Y. X. Ž., vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 3D/114/2014, nie sú podľa znaleckého posudku č. 12/2016 vypracovaného z odboru písomoznalectvo, odvetvia ručné písmo znalkyňou Y. H. W. spísané vlastnou rukou poručiťky Y. X. Ž.. Znalkyňa ďalej konštatovala, že sú vyhotovené neštandardným spôsobom, avšak k otázke pravosti písomností sa nevyjadrila, keďže touto otázkou sa zaoberá znalecké odvetvie grafológia (správne má byť uvedené grafická diagnostika, pozn. dovolacieho súdu). Okresný súd aplikoval ustanovenia § 476 ods. 1, 2 a § 476a Občianskeho zákonníka a uzavrel, že pre potreby súdu otázka pravosti dokumentov resp. otázka zistenia identity autora závetov nebola podstatná, preto i napriek návrhu žalovanej nenariadil znalecké dokazovanie znalcom z odvetvia grafológia (správne má byť grafická diagnostika, pozn. dovolacieho súdu). Za kľúčovú informáciu pre posúdenie oprávnenosti žaloby považoval zistenie, že závetý zo dňa

05.04.2014 neboli spísané vlastnou rukou poručiťky, a keďže nespĺňali ani iné kritériá určené zákonom z hľadiska ich platnosti (§ 476 a nasl. Občianskeho zákonníka), súd prvej inštancie žalobe vyhovel a určil, že závetý sú neplatné. O trovách konania okresný súd rozhodol podľa zásady úspechu v spore a žalobkyni priznal nárok na náhradu trov konania v zmysle § 255 ods. 1 a § 262 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“). O nároku štátu na náhradu trov konania okresný súd rozhodol podľa § 259 CSP. Trovy konania štátu pozostávajú z trov znaleckého dokazovania, uhradených znalkyni zo štátnych finančných prostriedkov na základe uznesenia súdu č. k. 18C/187/2014-137 zo dňa 14.09.2016 vo výške 735,- eur.

2. Krajský súd v Bratislave (ďalej iba „odvolací súd“) rozsudok okresného súdu potvrdil (I. výrok) a rozhodol, že žalobkyňa má nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 % (II. výrok). Potvrdzujúci výrok odôvodnil odvolací súd vecnou správnosťou rozsudku súdu prvej inštancie, s dôvodmi ktorého sa stotožnil, preto rozsudok odvolacieho súdu už ďalšie dôvody neobsahuje (§ 387 ods. 1, 2 CSP).

2.1. Dovolací súd zdôraznil, že dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiťky. Dedením zo závetu dáva zákon poručiťovi možnosť, aby sám rozhodol, kto a v akom rozsahu bude po ňom dediť. Závet je jednostranný právny úkon, ktorý je platný okamihom, keď ho poručiť napíše. Tento prejav vôle musí urobiť poručiť vždy osobne, nemôže sa nechať zastúpiť. Závet možno zriadiť tak, že ho plnoletá osoba spôsobilá na právne úkony celý napíše sama vlastnou rukou a podpíše ho (holografný závet). Na platnosť takéhoto závetu sa vyžaduje, aby ho poručiť celý sám vlastnou rukou napísal a podpísal a uviedol v ňom deň, mesiac a rok, kedy ho podpísal, inak je neplatný. Vlastnoručný podpis musí byť na konci textu. Aj dátum musí byť napísaný vlastnou rukou poručiťky a musí byť úplný. Holografný závet sa stáva platným jeho vyhotovením a účinným dňom smrti poručiťky.

2.2. K odvolacej argumentácii žalovanej, ktorá namietla závery znaleckého posudku a žiadala vykonanie ďalších dôkazov, ktorými preukáže pravdivosť tvrdení, že je jedinou pokrvnou príbuznou poručiťky, s ktorou sa ona a jej dvaja synovia pravidelne stretávali odvolací súd uviedol, že súd prvej inštancie správne zameral svoje dokazovanie na posúdenie skutočností, či oba závetý boli napísané a podpísané vlastnou rukou poručiťky. Zo záveru vyhotoveného znaleckého posudku vyplynulo, že oba sporné závetý vrátane podpisov neboli spísané vlastnou rukou poručiťky Y. X. Ž.. Na základe toho bolo vykonávanie ďalších dôkazov, ktorými by sa preukázala pravdivosť tvrdení žalovanej, bezpredmetné. Znalec z odboru grafická diagnostika, navrhnutý žalovanou, neskúma pravosť písma, ale vyhotovenie a pravosť listín, čo je v danom prípade bezpredmetné pre posúdenie, či boli závetý spísané (aj podpísané) vlastnou rukou poručiťky. Otázku, či je žalovaná jedinou pokrvnou príbuznou poručiťky v rámci tohto konania (o určenie neplatnosti závetov) súd prvej inštancie ani odvolací súd nie sú oprávnené preskúmať, nakoľko ju skúma výlučne dedičský súd v rámci dedičského konania. Odvolací súd potom rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne a právne správny potvrdil (§ 387 ods. 1, 2 CSP).

2.3. Z hľadiska zákonnej požiadavky na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia odvolací súd uviedol, že súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov uvádzaných účastníkom konania, čo sa nepochybné v prejednávanej veci stalo (porovnaj napr. m.m. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 25.9.2012 vo veci Vojtěchová proti Slovenskej republike /sťažnosť č. 59102/08/, nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 14.9.2011 č. k. I. ÚS 361/2010-34, rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 17.6.2009 sp. zn. 5MCdo/8/2008).

2.4. Záverom odvolací súd poznamenal, že rozhodol bez nariadenia pojednávania s odkazom na § 378 a § 219 ods. 3 CSP. Zdôraznil, že nedoplňal dokazovanie, a preto prípadne ďalšie tvrdenia prednesené účastníkmi konania na pojednávaní na odvolacom súde už nemohli mať vplyv na iné rozhodnutie odvolacieho súdu. Postačovalo preto preskúmanie veci na základe spisovej dokumentácie; účastníci, predovšetkým žalovaná, ani nevzniesli žiadny presvedčivý dôkaz potvrdzujúci, že iba ústna časť pojednávania nasledujúca po výmene písomných stanovísk by mohla zaručiť spravodlivé konanie (porovnaj napr. rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 25.04.2002 č. 64336/01 vo veci Lino Carlos VARELA ASSALINO proti Portugalsku; rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky napr. sp. zn. 5Cdo/218/2009, 3Cdo/51/2011, 3Cdo/186/2012, 7Cdo/56/2011).

2.5. Pri rozhodovaní o trovách odvolacieho konania vychádzal odvolací súd z ustanovenia § 396 ods. 1

v spojení s § 262 ods. 1 O. s. p. (správne má byť CSP, pozn. dovolacieho súdu). Žalobkyňa bola v odvolacom konaní úspešná, preto jej vznikol nárok na náhradu trov odvolacieho konania, pričom o výške náhrady trov konania rozhodne súd prvej inštancie s poukazom na ustanovenie § 262 ods. 2 CSP.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu podala žalovaná dovolanie z dôvodu uvedeného v § 420 písm. f) CSP navrhnuť, aby dovolací súd rozsudok napadnutý jej dovolaním zrušil a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie. Navrhla, aby jej boli prisúdené trovy dovolacieho konania.

3.1. Žalovaná (ďalej aj „dovolatelka“) videla porušenie svojho práva na spravodlivý proces v nenariadení žalovanou požadovaného znaleckého dokazovania z odboru grafológia, hoci to navrhla aj samotná znalkyňa. Dovolatelka tvrdila, že poručiťka veľmi často používala písmená z azbuky. V posledných rokoch svojho života poručiťka prekonala ťažké ochorenia srdca a jej zdravotný stav sa prejavoval aj v jej zhoršenom duševnom stave, čo sa určite prejavilo aj v zmene jej písma. Znalkyňa v znaleckom posudku pripustila, aj keď v malej miere, zhodné znaky, ktorým sa ale, na rozdiel od odchylných znakov, nevenovala. Podľa dovolateľky bolo skúmanie fyzického aj psychického stavu poručiťky v čase zriadenia závetu dôležité, nakoľko mohol spôsobiť čiastočnú zmenu jej písma. Žalovaná ale nedisponuje nijakými lekáorskými správami, ktoré by zmenu zdravotného stavu poručiťky preukázali.

3.2. Za ďalšiu procesnú vadu odvolacieho konania označila dovolateľka to, že odvolací súd nenariadil pojednávanie, hoci tak bol povinný urobiť a rozhodnúť mal až na základe výsledkov z pojednávania; k splneniu podľa § 177 ods. 2 CSP podľa jej názoru nedošlo.

4. V podaní z 20.12.2019 dovolateľka doplnila, že vykonanie znaleckého dokazovania jediným znalcom z odboru písmoznalectvo trpí mnohými procesnými aj hmotnoprávnymi vadami, ktoré zásadne ovplyvnili výsledok konania. Za nepripustný zásah do rovnosti strán sporu označila skutočnosť, že porovnávací materiál (faktúru zo dňa 25.04.1978 a iné porovnávacie materiály, ako vyplýva zo zápisnice o pojednávaní zo dňa 08.02.2016) nezabezpečoval súd, ale žalobca plniaci úlohy orgánu verejnej správy, ktoré mu ako strane súdneho konania neprináležali. Žalobcom predložená faktúra mala 36 rokov, kuchárske recepty mohol poručiťke poskytnúť hocikto, ako býva v takýchto prípadoch bežné. Podľa dovolateľky je možné hovoriť o systémovej zaujatosti žalobcu, ktorého zamestnanci najskôr vstupovali do obydľia poručiťky a zabezpečovali jej písomnosti, na druhej strane je žalobca ako strana sporu motivovaný cieľom získať odúmrt', pričom do konania predkladal ním vybrané listiny. Výsledok znaleckého skúmania preto žalovaná považuje za nedôveryhodný, znalecký posudok č. 12/2016 za nezákonný a nepreukázaný. V súdnom konaní nemôže obstať znalecký posudok, v ktorom sa porovnávajú tvary písmen vyhotovených na jednej strane azbukou a na druhej strane latinkou (str. 6 znaleckého posudku), prípadne ak sa na porovnávanie používajú neaktuálne podpisy, jeden z r. 1978. Súdna znalkyňa z odboru písmoznalectvo, odvetvia ručné písmo T.. T.. X. L. v odbornom vyjadrení č. 62/2019 vypracovanom 08.12.2019 na požiadanie žalovanej konštatovala, že „znalkyňa H. W. podľa jej názoru porovnávala sporné a porovnávacie podpisy a rukopisy a porovnávacie podpisy a rukopisy medzi sebou vo veľmi obmedzenom počte znakov. Väčšinu rozdielov znalkyňa bližšie nešpecifikovala, z pohľadu umiestnenia nadpisov napr. porovnávala neporovnateľné doklady, v uhle sklonu nešpecifikovala absolútne hodnoty znaku ani variabilitu, resp. intervalovú hodnotu znaku. V tvarovaní písmen znalkyňa v niektorých prípadoch porovnávala perličkové tvary s kurzívou, alebo tvary písmen vyhotovených azbukou porovnávala s latinskou normou, alebo nepopísala morfológickú variačnú šírku jednotlivých písmen“. Podľa záveru odborného vyjadrenia zvolené metódy a formy práce využité znalkyňou Y. H. W. a malý počet porovnávaných znakov neumožnili vyslovenie jednoznačného záveru znaleckého skúmania. Použité dokumenty spĺňali kritériá primeranosti len čiastočne, porovnávacie rukopisné vzorky boli obmedzené druhovo a aj z pohľadu časovej väzby k sporným písomnostiam. Dovolateľka dospela k názoru, že s ohľadom na tieto zjavne viditeľné nedostatky je namieste vykonanie kontrolného znaleckého posudku. Aj podľa odborného vyjadrenia by „doplňujúce dokazovanie znalcom z odboru grafická diagnostika mohlo byť nápomocné pri odpovedi na niektoré špecifické otázky znaleckého skúmania“. Vykonanie tohto dôkazu žalovaná navrhla na pojednávaní dňa 12.12.2016. Nevykonanie doplňujúceho znaleckého dokazovania je za daných konkrétnych okolností potrebné považovať za porušenie základného práva na súdnu ochranu. Oplyvnením výsledku dedičského konania súdy v základnom konaní zasiahli do majetkovej sféry žalovanej, čím došlo k zásahu do jej ústavného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 Ústavy SR. Konajúce súdy teda nevykonali pre náležité zistenie skutkového stavu

žalovanou navrhnuté dokazovanie, ktoré by pomohlo objasniť špecifiká prípadu a pravosť listín.

5. Žalobkyňa vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že dovolateľka nevymedzila, ktoré jej konkrétne samostatné subjektívne právo širšie vymedzeného práva na spravodlivý proces odvolací súd porušil. Samotná výčitka adresovaná odvolaciemu súdu, že dovolateľke znemožnil realizáciu procesných práv slúžiacich na jej ochranu a obranu jej záujmov nezakladá predvídanú mieru prípustnosti dovolania. Právo na súdnu ochranu nie je právom na úspech v súdnom konaní. Dovolaťka, ktorá bola po celý čas zastúpená zvoleným zástupcom z radov advokátov, mala a mohla námietky o dôsledkoch zmeny zdravotného stavu poručiťky na jej pismo uplatniť v prvoinštančnom konaní, no od počiatku vedomosti o nariadení znaleckého dokazovania zostala v tejto okolnosti nečinná a dôkazne neproduktívna. Mohla napr. navrhnúť, aby okresný súd zabezpečil lekárske správy, čo nenavrhol ani ako novotu v odvolacom konaní. Dovolaťka podľa obsahu dedičského spisu zjavne disponovala v čase smrti poručiťky a po ňom kľúčmi od poručiťkinho domu. Pri súpise vecí nachádzajúcich sa v dome tento pôsobil dojem vypratania, neboli zistené nijaké cennosti. Žalobkyňa tiež poukázala na viazanosť odvolacieho súdu skutkovým stavom zisteným súdom prvej inštancie, okrem prípadov, ak dokazovanie zopakuje alebo doplní. Dovolaťka síce v základnom konaní navrhla skúmať zmeny zdravotného stavu poručiťky na jej pismo, ale súd argumentačne ani dôkazmi nepresvedčila, keďže výsledok takéhoto skúmania by nevyvrátil jednoznačný záver znalkyne. Nariadenie odvolacieho pojednávania je na odvolacom súde, právo na pojednávanie na súde druhej inštancie je teda obmedzené. Žalobkyňa navrhla odmietnutie dovolania podľa § 447 písm. c) CSP.

6. Konanie bolo začaté dňa 10.10.2014, teda v čase účinnosti Občianskeho súdneho poriadku, ktorý (v §§ 175a - 175z) upravoval aj konanie o dedičstve. Od 01.07.2016 je konanie o dedičstve upravené v Civilnom mimosporovom poriadku (§§ 158 - 219). Konanie o neplatnosť závetu je síce vyvolané potrebou posúdenia dedičského práva vzniknutou v dedičskom konaní, svojou povahou je ale konaním sporovým, preto je v plnej miere namieste aplikácia ustanovení Civilného sporového poriadku.

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 35 CSP; ďalej aj „najvyšší súd“ príp. „dovolací súd“) po zistení, že dovolanie podala v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 CSP), skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania.

8. Z ustanovenia § 420 písm. f) CSP vyplýva, že dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Dovolanie prípustné podľa § 420 možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolať dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

8.1. Hlavnými znakmi charakterizujúcimi procesnú vadu uvedenú v § 420 písm. f) CSP sú zásah súdu do práva na spravodlivý proces a nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane uskutočňovanie jej patriacich procesných oprávnení v miere (intenzite) porušujúcej právo na spravodlivý proces. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nezávislom a nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom; jeho integrálnou súčasťou je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce súdne konanie. Porušením práva na spravodlivý proces v zmysle uvedeného ustanovenia zákona treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktoré zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami, ale ani právo vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ňou navrhnutých dôkazov súdom a dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov (viď rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II.

ÚS 251/03).

9. Dovolateľka najskôr považovala za zásah do jej práva na spravodlivé súdne konanie nevykonanie „doplňujúceho“ znaleckého dokazovania znalcom z oblasti grafickej diagnostiky resp. grafológie, neskôr namietla aj spôsob zabezpečenia porovnávacieho materiálu pre znalecké skúmanie z hľadiska rovnosti zbrani a nenariadenie kontrolného znaleckého dokazovania.

9.1. Podľa konštantnej judikatúry najvyššieho súdu nie je dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania v zmysle § 420 písm. f) CSP paušálne tvrdenie o nedostatočne zistenom skutkovom stave, nevykonanie všetkých navrhovaných dôkazov alebo nesprávne vyhodnotenie niektorého dôkazu (pozri rozhodnutia sp. zn. 3Cdo/26/2017, 4Cdo/56/2017, 5Cdo/90/2017, 8Cdo/187/2017). Súlad tohto právneho názoru s Ústavou Slovenskej republiky posudzoval ústavný súd napríklad v uznesení sp. zn. II. ÚS 465/2017, nedospel však k záveru o jeho ústavnej neudržateľnosti. Na druhej strane ústavný súd vo svojich rozhodnutiach vyslovil názor, že nevykonanie navrhovaného dôkazu, ktorý by mohol mať vplyv na posúdenie skutkového stavu, ktorý z doteraz vykonaných dôkazov nemožno bezpečne ustáliť, možno kvalifikovať ako porušenie práva na spravodlivé súdne konanie v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy SR (III. ÚS 332/09).

9.2. V súlade s vyššie uvedenou judikatúrou ústavného súdu Najvyšší súd SR napr. vo veciach sp. zn. 4Cdo/100/2018, 5Cdo/202/2018, 5Cdo/138/2018, 5Cdo/122/2019 vyslovil, že procesnému právu strany sporu navrhovať dôkazy zodpovedá povinnosť súdu nielen o vznesených návrhoch (a dôkazoch) rozhodnúť, ale tiež, pokiaľ im nevyhoví, vo svojom rozhodnutí odôvodniť, prečo, z akých dôvodov tak neurobil. Nevyhovenie dôkaznému návrhu strany sporu možno odôvodniť len tromi dôvodmi. Prvým je argument, podľa ktorého tvrdená skutočnosť, ku overeniu alebo vyvráteniu ktorej je navrhnutý dôkaz, je bez relevantnej súvislosti s predmetom konania; ďalším je argument, podľa ktorého dôkaz neoverí/nevyvráti tvrdenú skutočnosť, čiže vo väzbe na toto tvrdenie nedisponuje vypovedacou potenciou. Tretím je nadbytočnosť dôkazu, t. j. argument, podľa ktorého určité tvrdenie, ku ktorého overeniu alebo vyvráteniu je dôkaz navrhovaný, už bolo doterajším konaním bez dôvodných pochybností overené alebo vyvrátené. Ak tieto dôvody zistené neboli, súd postupuje v rozpore s čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR, garantujúcimi strane sporu právo na spravodlivý proces, čiže táto dôkazná vada (tzv. opomenuté dôkazy) takmer vždy založí nielen nepreskúmateľnosť vydaného rozhodnutia pre nedostatok dôvodov, ale súčasne tiež jeho protiústavnosť.

10. Dovolateľka v snahe spochybníť znalecký posudok č. 12/2016 z odboru písomoznalectvo, z odvetvia ručné písmo znalkyne Y. H. W. argumentovala porušením princípu rovnosti strán konania tvrdiac, že porovnávacie materiály pre znalecké skúmanie nezabezpečil okresný súd, ale žalobkyňa ako orgán verejnej správy, na systémovú zaujatosť ktorej dovolateľka poukázala.

11. Dovolací súd (s poukazom na ust. § 120 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého bolo povinnosťou účastníkov konania predložiť alebo označiť všetky skutočnosti a dôkazy najneskôr do vyhlásenia uznesenia, ktorým sa končí dokazovanie aj s poukazom na § 154 Civilného sporového poriadku o zákonnej koncentrácii konania, v zmysle ktorého možno uplatniť prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany najneskôr do vyhlásenia uznesenia, ktorým sa dokazovanie končí) predovšetkým považuje za potrebné zdôrazniť, že tento typ procesnej obrany žalovaná použila prvýkrát až v dovolacom konaní. Z obsahu súdneho spisu bez akýchkoľvek pochybností vyplýva vo vzťahu k uvedenej dovolacej námietke procesná pasivita žalovanej v základnom konaní, ktorú sanovať v dovolacom konaní nemožno. Vzhľadom na ústavnoprávny rozmer princípu rovnosti strán sporu pred zákonom, zakotvený v čl. 6 základných princípov Civilného sporového poriadku (resp. v prvej vete § 18 Občianskeho súdneho poriadku) však dovolací súd na okraj udáva, že v zmysle uvedeného princípu žiadna zo sporových strán nie je nadradená druhej strane a každá zo strán zároveň musí mať v rovnakej miere umožnenú realizáciu svojich procesných oprávnení (princíp rovnosti zbrani). Žalobkyňa si v tomto spore neplnila úlohy orgánu verejnej správy, ktoré by jej ako strane sporu neprináležali, ako tvrdí dovolateľka. Z obsahu spisu vyplýva, že žalobkyňa - Slovenská republika je stranou sporu z titulu v dedičskom konaní predbežne zistenej možnej odúmrte (§ 462 Občianskeho zákonníka), kedy v zmysle § 5 ods. 1 zák. č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení neskorších zmien a doplnkov za Slovenskú republiku koná okresný úrad. Preto zamestnanci žalobkyne vstúpili na požiadanie notárky

prejednávajúcej dedičstvo po poručiťke Y. X. Ž. (žiadosť zo dňa 09.06.2014 na č. 1. 4 súdneho spisu) do obydľia poručiťky a ako strana sporu mala Slovenská republika, za ktorú koná okresný úrad, aj oprávnenie a povinnosť predkladať v súdnom konaní listiny (ako to robila aj žalobkyňa).

11.1. V súvislosti s porušením princípu rovnosti strán sporu dovolateľka namietla spôsob zabezpečenia porovnávacieho materiálu. Dovolací súd rovnako udáva, že ide o námietku uplatnenú až v dovolacom konaní, no pripomína, že na pojednávaní dňa 08.02.2016 vtedajšia právna zástupkyňa žalovanej uviedla, že pokiaľ bude nariadené znalecké dokazovanie, znalcovi doručia originály listín obsahujúcich rukopis poručiťky. Žalobkyňa uviedla, že ak majú byť znalcovi predložené na porovnanie dokumenty obsahujúce rukopis poručiťky, malo by ísť o dokumenty z nezávislých zdrojov, keď je možné prioritne vyžiadať dokumentáciu z Ministerstva zdravotníctva SR, kde poručiťka pracovala, ako aj od ďalších zamestnávateľov uvedených v dotazníku. Pre potreby znalca žalobkyňa založila do súdneho spisu faktúru č. XXXXXX/XXXXX zo dňa 25.04.1978 (č. 1. 83) a rukopis nájdený v dome poručiťky súvisiaci s jej pracovnou činnosťou (č. 1. 84). Právna zástupkyňa žalovanej spochybnila pravosť písma poručiťky na (kuchárskych, pozn. dovolacieho súdu) receptoch (ktorých fotokópie boli pripojené ako č. 1. 9 a 9 p.v. k žalobe) s tvrdením, že tieto jej mohol poskytnúť ktokoľvek. Znalkyňa písomnosťou z 22.02.2016 požiadala súd prvej inštancie o zabezpečenie originálov sporných závetov aj o porovnávacie materiály. Žalovaná dňa 25.02.2016 okresnému súdu doručila listy žalovanej zo dňa 14.02.2006 a 20.08.2007 (napísané azbukou) a vianočnú pohľadnicu zo dňa 12.12.2011, ktoré znalkyňa v znaleckom posudku použila ako porovnávacie materiál č. 5, 7 a 8; dňa 21.09.2015 žalovaná okresnému súdu doručila čestné prehlásenie zo dňa 13.02.2006 slúžiace ako pozvanie na návštevu, ktoré je v znaleckom posudku zahrnuté ako strana 23. Univerzitná nemocnica Bratislava okresnému súdu na jeho vyžiadanie doručila dokument obsahujúci podpis poručiťky na informovanom súhlase zo 14.04.2014. Z uvedeného je zrejmé, že porovnávacie materiály znalkyni na analýzu poskytla ako žalobkyňa, tak žalovaná bez namietania správnosti tohto postupu v základnom konaní.

12. K tvrdeniam dovolateľky o nepriaznivom zdravotnom stave poručiťky Y. X. Ž., ktorý sa prejavil aj v zmene jej písma dovolací súd udáva, že konanie o určenie neplatnosti závetov je konaním sporovým, kde povinnosť uvádzať tvrdenia a povinnosť navrhovať vykonanie dôkazov na preukázanie prednesených tvrdení nesú strany sporu. Žalovaná pritom bola o svojich procesných právach a povinnostiach v zmysle § 120 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku poučená vo výzve zo dňa 03.12.2014 na vyjadrenie sa k žalobe a (po zmene procesnej právnej úpravy prvýkrát) podľa § 153 a § 154 CSP spolu s doručením predvolania na pojednávanie konané dňa 10.11.2016. Tvrdenia o operáciách, ktoré poručiťka absolvovala, resp. mala absolvovať, žalovaná uviedla vo vyjadrení zo dňa 18.09.2015 k žalobe ako vysvetlenie motivácie poručiťky na napísanie závetov. Ani po doručení znaleckého posudku na vyjadrenie (právnej zástupkyne žalovanej dňa 20.10.2016 spolu s poučením o procesných právach a povinnostiach podľa CSP) žalovaná prípadný vplyv nepriaznivého zdravotného stavu na zmenu písma poručiťky nenamietala. Až v odvolacom konaní uviedla, že poručiťka možno bola v čase zhotovovania závetov silne rozrušená a mala značné zdravotné problémy „kedy je možné, že človek sa aj pri písaní môže odkloniť od zvyklostí zaužívaného písma. Zmena spôsobu písania je možná aj pri zlom zdravotnom stave, ktorý zaiste mohol ovplyvniť aj písmo poručiťky na záвете. Práve z uvedeného dôvodu žalovaná požadovala, aby sa pre úplnosť z hľadiska písmostnaleckej expertízy vyjadril k dokazovaniu aj znalec v oblasti grafickej diagnostiky.“ Odvolací súd (v tretej vete bodu 13. odôvodnenia jeho rozsudku) k tomu vysvetlil, že „Znalec navrhnutý žalovanou z odboru grafická diagnostika neskúma pravosť písma, ale vyhotovenie a pravosť listín, čo v danom prípade je bezpredmetné pre posúdenie, či boli závery spísané (aj podpísané) vlastnou rukou poručiťky“. Dovolací súd doplnia, že pravosť predložených závetov (ktorú skúma vedný odbor grafická diagnostika) ako existujúcich listín v tom zmysle, či ide o listiny pravé alebo sfaľšované, pozmenené, prepísané sporovými stranami namietaná nebola, iba súdna znalkyňa z odboru písmostnalectvo jednou vetou poukázala v závere znaleckého posudku na to, že závery sú vyhotovené neštandardným spôsobom. Dovolací súd upresňuje, že grafológia aj písmostnalectvo (ručné písmo) sa zaoberajú písmom, ktoré človek vytvoril rukou. Grafológa zaujíma predovšetkým osobnosť pisateľa, písmostnalectvo skúma písmo s cieľom zistiť, kto ho písal, teda zaujíma ho identita pisateľa. Z hľadiska predmetu konania bolo potom nadbytočným skúmanie nikým nepopretej pravosti závetov znalcom z odboru grafická diagnostika.

13. K ďalším výhradám k znaleckému posudku č. 12/2006 vytýkaným dovolateľkou v podaní zo dňa 20.12.2019 (najmä v jeho časti II.) dovolací súd dôrazne pripomína, že dovolanie nepredstavuje opravný prostriedok, ktorý by mal slúžiť na odstránenie nedostatkov pri ustálení skutkového stavu veci. Dovolací súd nemôže v dovolacom konaní formulovať nové skutkové závery a rovnako nie je oprávnený preskúmať správnosť a úplnosť skutkových zistení, už len z toho dôvodu, že nie je oprávnený prehodnocovať vykonané dôkazy ani vykonávať dôkazy nové, pretože (na rozdiel od súdu prvej inštancie a odvolacieho súdu) v dovolacom súde nemá možnosť vykonávať dokazovanie. Dovoláním sa preto nemožno úspešne domáhať revízie skutkových zistení urobených súdmi nižšej inštancie, ani prieskumu nimi vykonaného dokazovania. Inými slovami, na hodnotenie skutkových okolností a zisťovanie skutkového stavu sú povolané súdy prvej inštancie a druhej inštancie ako skutkové súdy, a nie dovolací súd, ktorý je v zmysle § 442 CSP viazaný skutkovým stavom, tak ako ho zistil odvolací súd, a jeho prieskum skutkových zistení nespočíva v prehodnocovaní skutkového stavu, ale len v kontrole postupu súdu pri procese jeho zisťovania (porov. I. ÚS 6/2018). V rámci tejto kontroly dovolací súd síce má možnosť vyhodnotiť a posúdiť, či konanie nie je postihnuté rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod) a či konajúcimi súdmi prijaté závery nie sú svojvoľné, neudržateľné alebo prijaté v zrejmom omyle, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces, čím by mohlo dôjsť k vade zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f/ CSP. Dovolací súd preto nerozumie postupu advokáta (ako osoby znalej práva) zastupujúceho dovolateľku, ktorý napriek striktnej právnej úprave dovolacieho konania (až) v dovolacom konaní predložil odborné vyjadrenie inej znalkyne z odboru písomoznalectvo zrejme s cieľom zvrátiť súdmi nižších inštancií zistený skutkový stav. Dovolací súd uvedený nový dôkaz nemôže vykonať, preto sa neoboznámil s jeho obsahom a neprihliadal na argumentáciu dovolateľky vyvedenú práve z novozabezpečeného, no nevykonaného dôkazu.

14. Ani nariadenia kontrolného znaleckého dokazovania sa dovolateľka v konaní pred súdmi nižších inštancií nedomáhala, urobila tak až v dovolacom konaní. Ako vyplýva z odôvodnení rozsudkov súdov nižších inštancií, znalkyňa Y. H. W. dospela k jednoznačnému záveru, že predložené závery nie sú písané vlastnou rukou poručiťky Y. X. Ž.; žalovaná nebola s týmto záverom spokojná, ale predniesla iba procesné návrhy uvedené vyššie resp. procesné návrhy smerujúce k dokazovaniu jej pokrvného príbuzenstva s poručiťkou. Inak povedané, tento záver znalkyne z odboru písomoznalectvo v konaní pred súdmi nižších inštancií spochybnený nebol. Odvolací súd sa preto (správne) v odôvodnení svojho rozsudku vyjadroval k procesnému návrhu žalovanej (zastúpenej aj v odvolacom aj v prvostupňovom konaní advokátkou) na doplnenie dokazovania znalcom z odboru grafická diagnostika.

14.1. Dovolací súd dopĺňa, že v prejednávacom spore bolo predmetom konania určenie neplatnosti dvoch závetov zo dňa 05.04.2014 poručiťky Y. X. Ž.. Kľúčovým v zmysle § 476a Občianskeho zákonníka bolo ustálenie, či sú tieto holografné závery napísané a podpísané vlastnou rukou poručiťky. Žalobkyňa mala pochybnosti o tom, že je táto zákonná náležitosť závetu splnená, preto podala žalobu. Jej naliehavý právny záujem na požadovanom určení (vyžadovaný právnu úpravou) je daný jej postavením dediča v prípade odúmrti. Súd prvej inštancie pre potreby ustálenia odpovede na túto otázku nariadil znalecké dokazovanie. Znalecký posudok č. 12/2016 znalkyne Y. H. W. posúdil otázku pravosti rukopisu aj podpisu Y. X. Ž., pričom dospel k jednoznačnému záveru, že predmetné závery nenapísala ani nepodpísala. Keďže išlo o jednoznačnú odpoveď na najdôležitejšiu otázku, ktorú malo znalecké dokazovanie aj súdne konanie samotné vyriešiť, táto skutočnosť sama osebe na vyhovie žalobe tak, ako rozhodli súdy nižších inštancií, postačuje. Závery doteraz vykonaného znaleckého dokazovania nie sú neurčité, vnútorne rozporné, nepripúšťajú nejednoznačný výklad, ani sa nevyhli odpovedi na niektoré otázky potrebné pre vydanie rozhodnutia. Znalkyňa napr. jednoznačne uviedla, že v sporných podpisoch a v porovnávacom materiály je rozdielne tvarovanie začiatočného ťahu písmena Ž, ktoré je v sporných podpisoch vyhotovené dvojťahovo (slučkový obrat začína dolu, zvislica je vyhotovená samostatne), zatiaľ čo v porovnávacích podpisoch je vyhotovený jednotňahovo a písmový ťah začína hore (ide o opačný smer a postupnosť písacieho pohybu), alebo písmeno „r“ je v sporných zápisoch vyhotovené s jemnou slučkou na pravej strane, v porovnávacích zápisoch na ľavej strane, písmeno „M“ je vyhotovené v sporných zápisoch slučkovými obratmi, v porovnávacích zápisoch uhlovými obratmi.

15. Dovolateľka poukazuje na ustanovenie § 177 ods. 2 CSP napokon vytkla odvolaciemu súdu, že „nenariadil pojednávanie“. Podľa § 378 ods. 1 CSP sa na konanie na odvolacom súde primerane použijú ustanovenia o konaní pred súdom prvej inštancie, ak tento zákon neustanovuje inak. Konanie v prvej inštancii (vrátane § 177 ods. 2) upravuje Civilný sporový poriadok v druhej časti, odvolacie konanie patriace medzi opravné prostriedky v štvrtej časti. V §§ 355 - 396 sú v Civilnom sporovom poriadku koncentrované ustanovenia zakotvujúce osobitosti odvolacieho konania, čo nevylučuje aplikáciu všeobecných ustanovení (prvá časť CSP) a vzhľadom na § 378 ods. 1 CSP ani aplikáciu ustanovení jeho druhej časti. Ustanovenia o konaní pred súdom prvej inštancie sa primerane použijú v odvolacom konaní iba vtedy, ak ich použitie nevylučuje osobitná právna úprava odvolacieho konania. Právna úprava nariadenia pojednávania na prejednanie odvolania takouto osobitou právnou úpravou je. V zmysle § 385 ods. 1 CSP totiž odvolací súd na prejednanie odvolania nariadi pojednávanie vždy, ak je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie alebo to vyžaduje dôležitý verejný záujem. Odvolací súd v bode 15. dovolaním napadnutého rozsudku uviedol, že vec preskúmal bez nariadenia pojednávania v súlade s § 378 a § 219 ods. 3 CSP. Znamená to, že odvolací súd nezistil potrebu zopakovať alebo doplniť dokazovanie ani existenciu dôležitého verejného záujmu vyžadujúceho prejednanie odvolania na pojednávaní. Dovolací súd sa s týmto postupom odvolacieho súdu stotožnil. Z obsahu spisu nevyplyva potreba vstupu odvolacieho súdu do modifikácie skutkového stavu, na ktorom je založené prvoinštančné rozhodnutie. Potreba nariadenia odvolacieho pojednávania nie je daná ani dôležitým verejným záujmom. Zákon obsah tohto pojmu nedefinuje, posúdenie existencie dôležitého verejného záujmu na prejednaní odvolania na pojednávaní je preto výlučne na odvolacom súde. Príkladom dôležitého verejného záujmu je prejednanie odvolania vo veci týkajúcej sa nepriamo väčšieho počtu osôb, ktoré nie sú stranami sporu (napr. vlastnícke nároky k parkom, chodníkom alebo iným pozemkom využívaným verejnosťou).

16. Dovolací súd uzatvára, že doposiaľ vykonané dokazovanie dostatočne odôvodňuje prijaté závery súdu prvej inštancie i súdu odvolacieho. S poukazom na prednesy strán sporu a vykonané znalecké posudky možno považovať ich skutkové závery i hodnotenie dôkazov za dostatočné. Na zistenie skutkového stavu súdy v základnom konaní zabezpečili, v súlade s procesnou aktivitou a procesnými návrhmi strán sporu, dostatočné množstvo dôkazných prostriedkov, z ktorých vyvodili na rozhodnutie veci dostatočné a jednoznačné skutkové závery, návrh na vykonanie dokazovania znaleckým posudkom z iného vedného odboru považovali za nadbytočný, túto nadbytočnosť dostatočne odôvodnili, čím vyhovelí kritériám v zmysle vyššie citovanej judikatúry ústavného i najvyššieho súdu. Ani procesným postupom odvolacieho súdu pri prejednávaní a rozhodovaní o odvolaní, ktorý sa nepriečil zákonu, nemohlo dôjsť k porušeniu práva dovolateľky na spravodlivý súdny proces. Neopodstatnená je preto námietka, že namietaným postupom odvolacieho súdu došlo k procesnej vade v zmysle § 420 písm. f) CSP.

17. Z týchto dôvodov dospel najvyšší súd k záveru, že dovolanie je vzhľadom na uvedené nedôvodné, a preto ho dovolací súd ako celok zamietol (§ 448 CSP).

18. Úspešnej žalobkyni dovolací súd priznal náhradu trov dovolacieho konania voči žalovanej v plnom rozsahu (§ 255 ods. 1 CSP). O výške náhrady trov konania žalobkyne rozhodne súd prvej inštancie (§ 262 ods. 2 CSP).

19. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok